

բաղկերի հրամանաւ ուրաք ստացան ձեւաբանի Պ. լսարանի ուսանող Նիկողայոս Բիրդեան Աքքիրմանցի և Բ. լսարանի ուսանող Մկրտչի Մեկքոնեան վանցի ու Յարութիւն Աղամեան Ն. Նախիջևանի Թոփաի գիւղից:— Պէտք է նկատել, որ ինչպէս Ս. Ստեփաննոսի այնպէս և միւս աւագ տներն ու եկեղ. հանդէսները առանձին վայելչութեամբ կատարուեցան այս տարին շնորհիւ այն բարեկարգութեան և կարգ ու կանոնի որ մտել ու աւելացել է Մայր տաճարի մէջ Գեր. Աննդեպիսիոսի աւագ լուսարար կարգուելու օրից: Աւելացել են նաեւ տաճարի հանդերձանքն ու սպասերը, որոնց համար գովելի նախանձախնդրութեամբ զիմուսներ է անում և հեռու մօտիկ նուիրատուներ գտնում Գեր. Աննդեպիսիոսի:

Կարնոյ սոսկալի երկրաշարժի լուրն առնելով՝ Նորին Ա.հատաութիւնը անօրինեց անմիջապէս հազար բուլլի ուղարկել Մ. Աթոռի գանձարանից ի նպաստ վաճառելու:

Ն. Ա.հատաութիւնը բարեհաճեց ներկայ գտնուել ս. Թաղէոս և ս. Բարդուղիմիոս առաքելաների տնի երեկոյեան ձմեռքանում կազմած գրական հանդիպման կարգաւ սուրբերի յիշատակին նուիրած Խրքերթումը և Խւր հայրական խրատներն ու յորդորները առ ուսանող մանկաւոյն:

ՏԱԿԱՆԱԶԻՐ

Երգումի երկրաշարժը. — Հոկտ. 26-ին ուրբաթ օրը Երզնումի մէջ երկրաշարժ եղաւ, որի դորաւոր ցնցումները բաւական ծանր վնասներ պատճառած են: Բաղմաթիւ տուներ փլեր կամ ծանրապէս վնասուել են: Վրասի թէ մեռեալներուն և վերաբերեալներուն թիւը 20-ի կը հասնի: Եկեղեցիներ ալ վնասուած են բաւական ծանր կերպով: Ժողովուրդը վրաններու տակ հաստատուել է: Նահանգին նորընտիր կուսակալ Նազար մէյ վնասուողներուն այցելելով զանազան գործակցութիւն է: Ժողովուրդը վախէն իր բնակա-

րանները չէ մտէր, նոր ցնցումներու մատուցելու սարսափելով:

Երկրաշարժը նախապէս կարճաւածէն աւելի մեծ վնասներու փնդի տուած է, մանաւանդ երբ նկատողութեան առնելը եղաւ նախկին խառութիւնը քանի որ շատերը հարկադրուած են իրենց տունը տեղը թողուլ և վրաններու տակ ապաստանել: Եղած վնասները անմիջապէս դարմանել կարելի չէ հարկաւ: սակայն հետը եղածին շատ գարման մը բլլալու համար կուսակալ Վոսմ. Նազմ մէյ իր նախագահութեան տակ յանձնաժողով մը կազմել է, որուն կը մասնակցի նաեւ առաջնորդ Զաւէն Ծ. Վ., և անմիջապէս հանգանակութիւն կատարուելով 500 սոկի շատի դուստր մը հաւաքուել է: Միւս կողմէ կուսակալը մեծապէս հոգ կը տանի, որ արկածելոց ինչքերը ապահովուին և վնասուած շէնքերու մէջ բնակութիւն չհաստատուի: Պատրիարքարանի մէջ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ որուն անդամ ընտրուած են Տիգրան էֆ. Տէր-Ներսէսեան, Դանիէլ էֆ. Հանէսեան, Կարապետ էֆ. Խեղպիկեան և Գարեգին էֆ. Աղամեան: Ս. Պատրիարքը 10 սոկի տուած և Կոնդակ մըն ալ յանձնած է յանձնաժողովոյ, որուն մէջ խօսելով պէտքէն կարեւորութեան վրայ կ'աւելցնէ. «Սերեւիք, դուք որ առէն կարօտութեան միջոց նպաստ չէք զլացած, փութացէք այդ առթիւ ալ ցուցնել 2եր սերը, 2եր գութը, և նպատակ, ու ողորմելով յայտնեցէ և վկայեցէ 2եր պարտուց կատարմանը համար ունեցած փոյթներնդ»:

— Երզնումի Զաւէն Ծ. Վ. Նոյեմբեր 3 թուականով գրած է Պատրիարքարան թէ երկրաշարժի ցնցումները կը շարունակեն դեռ. խիստ ձմեռ մը կ'ընէ, կրկնապատկելով աղքատ ժողովրդեան թշուառութիւնը: Ժողովուրդը դեռ իր տունները չէ գարձած. խանութները դոյ կը մնան դեռ: միայն կառավարութեան յորդորմամբ փուռերն ու մասվաճառները բաց են: Ժողովրդին հաց և միս հայթայթելու համար ժողովրդին սնունդ հայթայթելու համար կազմուած յանձնաժողովը ամէն միջոց ու ջանք ի գործ կը դնէ օրը օրին ապրող ժողովրդին հաց, կերակուր, շաքար, թէյ և փառելիք հասցնելու: Տեղական իշխանութիւնը փութով կը շարունակէ հանդանակութիւնը բաղաբնի բարեկեցիկ գաղաղաբուն մէյ, որ մինչեւ 1000 սոկոյ հասած է: Այս հանգանակութեան հայ բարեկեցիկ գաղաղաբուն ալ բաւական շշանակելի մասնակցութիւն մը ունեցած է: Տեղական կառավարութիւնը ամէն ազգէ ու կրօնէ արկածելոց անխախտ կարելի եղած նպատակները կը հարցնէ: Օրական 800 օխա հաց կը դրուի միայն Հայոց Առաջնորդարանը: Զաւէն Վ. յանուն արկածելոց իր խորին երախտա-

ղիտութիւնը յայտնած է Վեհ. Սուրբանին: որ
Իր հայրական հոգածութեամբ բարեհաճած էր հրա-
մայել որ թէ՛ անձնական և թէ՛ կառավարական
զանձերէն նպատակներ զրկուին անմիջապէս: Նոյն-
պէս իր շնորհակալութիւնները յայտնած է Ս.
Պատրիարքին: որու կարգադրութեամբ կազմուած
յանձնաժողովոյ հաւաքած նպատակներէն երկու
անգամէն 300 ոսկեայ դրամար մը զրկած է: Զաւէն
Վ. կը յաւելու թէ՛ առ այժմ հաւաքուած կամ
դուրսէն հասած նպատակները մեծ մասամբ կը
պահուին: ցնցումներու դադարէն վերջ կարևոր
կարգադրութեանց գործածուելու համար: Եկե-
ղեցին որուն ճակատը և այլ մէկ քանի տեղերը
շատ զէշ կերպով ճեղքուած էին: Եթէ վար առ-
նուելով նորոգուի, կ'ըսէ Զաւէն Վ.: առնուաղն
2000 ոսկի կը կարծախ: Վարժարաններէն ամէ-
նէն աւելի վնասուածներն են Արծնեան և Հռիփ-
սիմեան վարժարանները: որոնց խրաքանչիւրին
վնասը 150էն 200 ոսկի կը հաշուուի: Ս. Լուսա-
ւորի վանքին եկեղեցին որ 189էն նորոգուած
էր, ինչպէս նաև վանքին սենեակները) ըստընովին
անդործածելի դարձած են:

— Նոյնմբեր 13 թուականով Զաւէն Մ.
Վ. կը հեռագրէ. «Երկրաշարժը կը շարու-
նակէ: ձմեռնային խտուրթիւնները կ'աւելնան:
Թշուառութիւն ծայրայեղ: Սոյն հեռագրէն կը
հասկցուի թէ Նոյնմբեր 13ին դարձեալ զօրաւոր
ցնցում մը տեղի ունեցած է: մինչդեռ երկու օր
առաջ լուր կար որ 30—40 ժամէ ի վեր երկրա-
շարժ տեղի չունենար: և թէ շուկայի մէջ առե-
սուրը սկսած է և շատերը իրենց առները կը
դառնան հեռոցհեռ:»

20 հոկտեմբերի կաթարուեցաւ Կիլիկիոյ
կաթողիկոսական ընտրողական ժողովոյ առա-
ջին նիստը: Ատանայի Ս. Աստուածածին Եկե-
ղեցւոյ մէջ, ներկայութեամբ նահանգիս կուսակալ
Վսեմ. Պահրի փաշայի:

Պատգամաւորները մանելով տաճար սեղանին
վրայ դնուած Ս. Խաչը և աւետարանը համբու-
րեցին: Եկեղեցականը երգեցին «Այսօր երկնային-
քրն» շարականը: և Ս. Սահակ Սրբազան շուրջառ
առնելով կարգաց «Գահանամ զքէն Հայր: Տէր
երկնի և երկրի» Աւետարանը և ազօթքով մը փա-
կեցարարողական մասը: Բոլոր պատգամաւորները
իրենց օթոռներուն քով կեցած էին և առջնին
կը դնուէին զրատեղաններ: որոնց վրայ թուղթ
և զրիշ կար: իսկ մէջտեղը քուէարկութեան
յատուի առիթը սեղանի մը վրայ դրուած:

Տ. Սահակ Եպիսկ. յորդորական բանախօ-
սութենէ մը յետոյ սրտաղին բարեմաղթութիւն-
ներ քրաւ:

Յետոյ Խորէն Վրդ. Դիմաքսեան կարգաց
Պատրիարքական Կոնդակը, ու Տ. Սահակ Սրբ-
ազան կարգաց ընտրական հրահանգը: ի վեր հա-
նելով մէկ քանի յօդուածներու արամազրու-
թիւնը: ապա ընտրելի եպիսկոպոսաց ցանկը պատ-
րաստելու համար երեք աշխարհական անդամ-
ներէ բաղկացած յանձնաժողով մը կազմելով— մի-
աձայն հաւանութեամբ ընտրողաց— առաջարկեց
քիշ մը դադար ու հանգիստ առնուլ դուրսը՝
մինչ նորակազմ յանձնախումբը միայն մնալով
ներսը եկեղեցւոյ մէջ կը կատարէր իր պաշտօնը:

Նոյն միջոցին մասնախումբը պատշառեց
հետեւեալ ընտրելեաց ընդհանուր ցուցակը—
1. Վահագնեան Տ. Յարութիւն Եպ.
Պատրիարք Ս. Երեստղիմայ: 2. Օրմանեան Տ.
Մաղաքիա՝ Պատրիարք Կ. Պոլսոյ: 3. Բէքմէզ-
ճեան Տ. Կերակոս Եպիսկ. Պաթողիկոսական տե-
ղապահ Կիլիկիոյ: 4. Խապայեան Տ. Սահակ Եպիսկ.
5. Բահմիզճեան Տ. Պետրոս արքեպ.: 6. Զամ-
չեան Տ. Բարթոլոմէոս Արքեպ.: 7. Սուքի-
սեան Տ. Մեսրոպ Արքեպ.: 8. Մուրատեան
Տ. Մելքիսեդէկ Արքեպ.: 9. Յովհանէսեան Տ.
Դրեղորիս Արքեպ.: 10. Սանտալճեան Տ. Ստե-
փան Եպ.: 11. Մանկունի Տ. Վահրամ Եպ.:
12. Միխիթարեան Տ. Խորէն Եպ.: 12. Գէորգեան
Տ. Ներսէս Եպ.: 14. Սափրիչեան Տ. Տիմոթէ-
ոս Եպ.: 15. Դիմաքսեան Տ. Հմայեակ Եպ.: 16.
Արսլանեան Տ. Ներսէս Եպ.: 17. Մարկոսեան
Տ. Մամբէ Եպ.: 18. Յովակիմեան Տ. Ստեփան
Եպ.: 19. Երէցեան Տ. Գէորգ Եպ.: 20. Ճե-
վահրճեան Տ. Գաբրիէլ Եպ.: 21. Փափաղան
Յակոբ—Աշոտ Եպիսկոպոս: 22. Դուրեան Տ. Ե-
զիշէ Եպ.: 23. Այվաղեան Տ. Յովսէփ Եպ.:
24. Կէօմրիւքճեան Տ. Մովսէս Եպ.: 25. Արշա-
րունի Տ. Յովհանէս Եպ.: 26. Պալեան Տ.
Տրդատ Եպիսկոպոս:

Երբ մէկ ժամ դադարէ վերջը պատգամա-
ւորները ժողովատեղին մտան և իրենց տեղերը
նստեցան: Նախագահ Խապայեան Սրբազան ցանկը
աչքէ անցնելէ յետոյ ըսաւ թէ Տ. Յարութիւն
Պատրիարք ուզելով պահել իր արդի պաշտօնը,
կրկին կրկին դրած է որ իր անունը վերցնեն ցան-
կէն, ինչպէս նոյն առաջարկութիւնը բրած էր
վերջին Կաթող. ընտրութեան պահուն: Նմանօ-
րինակ զրոյթիւն մըն ալ Երէցեան Սրբազան զը-
կած էր: Նախագահը հայերէն կը խօսէր և Խո-
րէն Վ. Դիմաքսեան զայն Թուրքերէնի կը թարգ-
մանէր: Պատգամաւորներէն երկու քահանայ ըսին
թէ Երէցեան Սրբազանին հրաժարու մը փափկա-
նկատութեան պատճառաւ է և թէ իրենց քրէ-
ները Ն. Սրբազնութեան պիտի տան: անոր հա-
մար որ Տ. Գէորգ Սրբազան թէ տէրութեան և
թէ ազդին օգտակար եկեղեցական մըն է, հե-

տեաքար միայն Յարութիւն Պատրիարքի տնունը վերցնել հարկ դատուեցաւ։ Այս ընտրելեաց ընդհանուր ցանկը բոլոր անդամներուն ալ ցրուեցաւ։ և 40 պատգամաւորներու (որոնք 54 ձայն կը ներկայացնէին) մասնակցութեամբ կատարուած ընտրութեան արգիւնքը եղաւ հետեւեալը։—

Տ. Սահակ Եպիսկ.	Խաչապետ	50	քուէ
Տ. Գէորգ	» Երէցեան	48	»
Տ. Վահրամ	» Մանկուան	45	»
Տ. Հմայեակ	» Դիմաքսեան	43	»
Տ. Գրիգորիոս	» Յովհաննէսեան	30	»
Տ. Մարգրիտ	» Օրմանեան	28	»
Տ. Եղիշէ	» Դուրեան	22	»
Տ. Մելք.	» Մուրաեան	20	»
Տ. Կերակոս	» Բէքմէղճեան	17	»
Տ. Ներսէս	» Արսլանեան	16	»
Տ. Մեսրոպ	» Սաւրեան	2	»
Տ. Բարթոլ.	» Չափեան	1	»
Տ. Տրդատ	» Պալեան	1	»

— Խառն ժողովը նոյնմբեր 15-ին դումարուեցաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ, նախագահութեամբ Ս. Պատրիարքին և ատենապետութեամբ Ստեփան փաշա Առլանեանի։ Կիւիկիոյ կաթող. ընտրութեան պատուիրակ Տ. Սահակ եպս. Խաչապետ Ատանայէն տեղեկագիր մը ուղղելով, մանրամասն տեղեկութիւն հաղորդած էր Ընտրող. Ժողովոյ գումարման, ընտրելեաց ցանկի պատրաստութեան և ընտրական նախապատրաստութեանց վրայ։ Ժողովը տեղեկագրին պարունակութեան հասու ըլլալով, շնորհակալութիւն և զօհունակութիւն յայտնեց Տ. Սահակ եպս.-ի այն ջանքերուն ու հոգածութեան համար, որոնցով կանոնաւորապէս կատարած էր այս գործողութիւնները։ Նոյնպէս զօհունակութիւն յայտնեց թէ ընտրող. Ժողովոյ անդամներու և թէ ընդհանուր Կիւիկիոյ Վիճակներուն Ժողովրդեան որոնք կաթող. ընտրութեան խնդրոյն մէջ սկիզբէն ի վեր կատարեալ եկեղեցատիրական ոգով և խոհմութեամբ վարուած էին, նախանձախնդիր մնալով եկեղեցոյ կանոնաց պահպանութեան։— Բալուի առաջն. տեղապահ Ներսէս Վ. իր պաշտօնը թողով, հեռացած էր վիճակէն և գրով մը բացատրութիւններ տուած էր։ Ժողովը անընդունելի դատեց իր բացատրութիւնները, եկեղեցական կանոնաց և վարչական կարգապահութեան սկզբունքին հակառակ նկատելով իր վիճակէն անհրաժեշտ մեկնելը և որոշեց որ ստիկ վերջ ունէ վարչական պաշտօն չը յանձնուի իրեն, և դառնայ ի ս. Երուսաղէմ որու միաբաններէն է։ Սրբուեցաւ միանգամայն Բալու հրահանգը զրկել, առաջնորդի ընտրութիւն կատարելու համար։— Քղիկ նորընտիր առաջ. Ոսկանեան Տաճատ Վ. կրկին հրաժարական զրկած էր իր պաշտօնէն։

Ժողովը այս հրաժարման պատճառներուն վրայ ս. Պատրիարքին տուած բացատրութիւնները լսելէ յետոյ, ընդունեց անոր հրաժարականը, որոշելով հրահանգ զրկել, նոր ընտրութիւն կատարելու համար։— Տիարպէքիի առաջնորդի ընտրութիւնը կատարուած և տեղեկագիրը զրկուած էր։ Իսկ միւս կողմէ ընտրութեան օրինաւորութեան նկատմամբ ինչ ինչ դիտողագրեր հառած էին։ Ժողովը տեղեկագիրը քննելով, կատարուած ընտրութիւնը օրինաւոր դատեց, եղած դիտողութիւնները՝ զուրկ կարեւորութենէ, և հետեւեալ հաստատեց ընտրութիւնը, որով Եղեկիէլ Վ. առաջնորդ կարգուեցաւ Տիարպէքիի։ Եւ թէպէտ Եղեկիէլ Վ. գրով մը հրաժարական մատուցած էր, սակայն Ժողովը մտածելով որ Եղեկիէլ Վ. բարեւոր պաշտօնավարութեան փորձեր տուած է արդէն, անընդունելի դատեց իր հրաժարականը։— Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց միաբանութենէն Գաբրիէլ Վ. Անուշեան առաջն. տեղապահ կարգուեցաւ Պաղդաւաի։— Բաղէշի Գառաւ. Վարչութիւնը խնդրած էր առաջն. տեղապահ մը անուանումը և ըստ որում արդէն հրահանգ ուղղուած էր առաջնորդի ընտրութիւն կատարելու, որոշուեցաւ յանձնարարել որ ըստ այնմ ընտրութիւն տեղի ունենայ։

— Խառն Ժողովը շաբաթ 25 նոյեմբեր առաւօտ Նիստ մը ըրաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանը։ Ուրեթ օր Ս. Պատրիարքը տեղեկութիւններ հաղորդած էր Բաղ. Ժողովոյ անդամներուն՝ Կիւիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան խնդրոյն պարագաներուն նկատմամբ, նոյն օրը Կալո. կառավարութենէն հաղորդուեցաւ սրբազրեալ վեցանուն ցանկը։ Ուստի Ս. Պատրիարքը ուրեթ երեկոյ վարչութեան եկեղեցական և աշխարհական անդամներուն հրաւեր ուղղեց, Խառն Ժողով գումարելու շաբաթ առաւօտ ժամը 4 1/2-ին։ Այս հրաւերին համեմատ նոյն օրը Ղալաթիոյ Խորհրդարանը կը դառնուէին Կրօն. Ժողովէն Տ. Գրիգորիոս և Տ. Վահրամ Սրբազանները և երկու ջահանայ անդամներ, իսկ Բաղ. Ժողովէն և անգամ, որոնք կարգաւէ յետոյ հաւած թէպէտ ընդունելին մէջ մնացած առաջին երկու ընտրելիներու անունները Տ. Սահակ Կալիսիպոսի հեռագրելով, անոնց վրայ ընտրութիւն կատարելու հրահանգ տալ որոշեցին։ Ժողովը փակուելէն յետոյ, Ս. Պատրիարքը հեռագիր մը ուղղելով Ատանայ՝ հաղորդեց թէ ընտրողական Ժողով գումարելով Տ. Սահակ և Տ. Գէորգ Սրբազաններէն մին պէտք է ընտրել կաթողիկոս Կիւիկիոյ։ Կոպրասուէր որ ընտրութիւնը շուտով տեղի կունենայ և արգիւնքը անմիջապէս կը հաղորդուի։

— Խառն Ժողովը 14 դեկտ. Նիստ գումար

բեց Ղալաթիոյ Խորհրդարանը, նախագահութեամբ Ս. Պատրիարքին, որ ժողովին հաղորդեց Սիւրիկեայ Վիճակին կաթող. ընտրութեան ժողովին տեղեկագիրը, և գործադիր տեսուչ Խապչեան Սրբազանին ուղղած յայտագիրը՝ որոնք կը ծանուցանեն Երեւանի Ս. Գէորգ Սրբազանին կաթող. ընտրութիւնը տան Սիւրիկեայ Խառն ժողովը ուշադրութեան առաւ այդ տեղեկագիրը, և ստուգելով ըստ օրինի կատարուած ըլլալը նոյն ընտրութեան, հաստատեց և Տանն Սիւրիկեայ կաթողիկոս հռչակեց Ս. Գէորգ Սրբազանը, և որոշեց պաշտօնական ձեւերով թիւնները կատարել և հաղորդել ուր և որու որ անկէ առն ընտրութեան հաստատումը:

Ժողովն ուշադրութեան առաւ նաև Տէր Գէորգ սրբազանի ժառանգած հրաժարականը և կարելի չամարեց հաւան դանուիլ այդ հրաժարականին, քանի որ ըստուոր պատճառներ չկային մէջ տեղի բան մը որ ընտրողական ժողովն ալ չէր ընդունած: Խառն ժողովը նկատելով որ ն. Սրբազանութիւնը ըստ ամենայնի աբթանաւոր և ձեռնհաս է վարելու եկեղեցւոյ այդ գերագոյն պաշտօնը՝ ի պէտս և ի պայծառութեան տանն Սիւրիկեայ, նեցուկ ունենալով այն համակրութիւն և վստահութիւնը որոնք կը վայելէր ազգէն և կուսակալութիւնէն, որոշեց իր ընտրութիւնը հաղորդել Երեւանի սրբազանի պաշտօնագրով մը, յատուկ պատգամաւորութեան մը միջոցաւ:

Ժողովը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց Պաթող. Տեղապահ Ս. Սիւրիկեայ որդազանի, գործադիր տեսուչ Սահակ եպս. իւր ինչպէս նաև թեմականներուն, որոնք Ազգ. Վարչութեան հետ համերաշխութեամբ ըստ օրինի կատարեցին ընտրութիւնը, պահելով եկեղեցւոյ միութիւնն:

Խառն ժողովն զբաղեցաւ նաև յարարեալիս և ուրիշ գործերով:

— Խառն ժողովոյ կողմէ կարգուած պատգամաւորութիւնը՝ որ կը բաղկանայ փոխանորդ սրբազանէն ինչպէս նաև Տէր Ներսէսեան Տիգրան, Թէլեան Բարթող, և Խաչատուրեան Վարապետ ԼՖէնտիներէ, 15 դեկտ. շաբաթ օրը Երեւանի Սրբազանին մօտ երթալով Խառն ժողովին պաշտօնագիրը յանձնեցին ն. Սրբազանութեան՝ որ շնորհակալութիւն յայտնելով իրեն նկատմամբ ցոյց տուած համակրութեան և վստահութեան համար դիտել տուաւ թէ չպիտի կրնայ իր այդ պաշտօնին մէջ արդիւնաւոր ըլլալ: Պատգամաւորութիւնը յայտնեց Խառն ժողովին տեսութիւնները աւելցնելով թէ ն. Սրբազանութիւնը ձեռնհաս և արժանաւոր է այդ պաշտօնին, թէ ինք ազգին համակրութիւնը վայելած ըլլալով օգտակար կընայ ըստ և թէ տէրութեան համակրութիւնը և Ազգ. Վարչութեան

օգնութիւնը իրեն նեցուկ և զօրավիգ պիտի ըլլայ: Պատգամաւորութիւնը ն. Սրբազանութեան հետ մէկ ու կէս ժամու շափ այս մօտը խորհրդակցութիւն մը կատարելով առաջարկեց որ Ս. Գէորգ Սրբազան իր վերջնական որոշումը տալէ առաջ մէկ քանի օր ևս մտածէ: Պատգամաւորութիւնը յետոյ Պատրիարքարան երթալով արդիւնքը յայտնեց Ս. Պատրիարք հօր՝ որ Բ. Գուրգ զրկելիք թաղերը յետագեց մինչև որ ն. Սրբազանութիւնը մէկ քանի օր վերջը իր վերջնական որոշումը տայ:

— Խառն ժողովը Գ նոյեմ. դամարուեցաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ, նախագահութեամբ Ս. Պատրիարքին, — Պաշտօնի այցելու հովիւ Բարթողիմէոս Վ. Պաղճեան իր պաշտօնին դժուարութիւնները յատալ բերելով, հրաժարական զրկած էր: Բայց որովհետև Սիւր. Վարչութիւնը արդէն Պաշտօնի այցելուութիւնը հիմնական կերպով կազմակերպելու համար սահմանած էր կարևոր կարգադրութիւններ, և անոնց զործադրութիւնը տեղի պիտի ունենար, որոշեց յանձնարարել Բարթողիմէոս Վ. ի որ ժամանակ մըն ալ շարունակէ իր պաշտօնը: — Այլ ժամարայ Պաթող. Փոխանորդ Արսէն Ծ. Վ. վիճակային գործերու նկատմամբ տեղեկագիր մը ուղղած ըլլալով, Ժողովը Ս. Վահրամ Սրբազանի յանձնեց զայն նախաքննել ու յայտարարել: — Ժողովը ասոնցմէ զատ զբաղեցաւ նաև Մուշէ Վիճակին, Պալքլիքի գերեզմանատան և ուրիշ խնդիրներով:

— Սերատիոյ Սրբազան առաջնորդը նամակ մը գրելով Եւդոկիայ Քաղ. Ժողովին, իւր հաւանութիւնը յայտնել է Գէորգ Վ. Իրանտոսեանի (Մ. Աթոռոյ ձեմարանի սան) Եւդոկիայ մէջ մշտուն, իրեն առաջնորդական փոխանորդ և քարոզիչ: Ս. Պետրոս Արքեպ. ուրիշ նամակ մըն ալ Գէորգ Վ. ի ուղղելով, հաստատած է իր պաշտօնը, փախուք յայտնելով որ արդիւնաւոր պաշտօնավարութեամբ օգտակար ըլլայ ժողովրդեան:

— ՄԱՌԷՒ Ս. Վարապետի վանքին միարաններէն երկու սարկաւաղներու ձեռնադրութեան խնդիրը, որ առկա մնացած էր, այս անգամ կարգադրուել է, և ինչպէս որոշած էր Արծաւկան ժողովը, մօտեւր վարդապետ պիտի ձեռնադրուին: Խոսքով Վ. այս առթիւ վանքը այցելելով դպրոցին նկատմամբ ալ կարգադրութիւններ բերել, ուսուցիչներ պաշտօնի կոչելով և դատախօսութիւնները կանոնաւորելով: Տեղապահը գիտել է որ վանքին հատկութիւնը պարսպ տեղը կը վանուին միարանները անտարբեր են և դպրոցն ալ շատ խեղճ վիճակի մէջ կը գտնուի: Աւտոյ յարգուել է որ ջանքեր ըլլան վանքի դպրոցը բարեկարգ վիճակի մէջ դնելու համար:

Ս. Պարսպետի դպրոցը այս միջոցին 65 աշակերտ ունի:

— Մանչկողորէն տրժանահատ անձէ մը տեղեկութիւն կը տրուի թէ: Պոլսոյ և Անգլիոյ առեւտրական հրապարակներուն վրայ մեծ անուն և զիրք գրաւող Թօգաանան առեւտրական տան պետը՝ Մարտիրոս էֆ. Թօգաանան որ Մանչկողոր կը գտնուի իր վաճառականական գործերուն պատճառաւ: քոսն հազար անգլիական ոսկի յատկացուցել է վարժարան մը հաստատելու համար: ուր Հայ աղաք պիտի հետեւին մասնաւորապէս առեւտրական և գիտական ուսումներու: Օրումն ամենէն կարեւոր լուրը և մեծագոյն բարեբարութիւնն է այս: և նուիրատուին անունը գրաւական մըն է ինքնին, թէ շինծու տեղեկութիւն մը չի կրնար ըլլալ: Արտիֆիտ Թօգաանան էֆ. արգէն ծանօթ է իր բարեգործութիւններով: և շատեր ծանօցած են զիրքը իբրեւ ազգին ամենէն բարի և պարկեշտ անձնաւորութիւններէն մէկը: որ օտար երկրի մէջ իր տարրին պատիւը բարձրացուցած է:

— Ս. Պատրիարքին յանձնարարութեամբ: Գառը զիւղէն Լ. Բանիկեան և Յ. Դիմաքսեան էֆ. շնորհ Պէրպէրեան վարժարանին յորելեանի առթիւ 57 Օսմ. ոսկի հաւաքած և Ս. Պատրիարքին յանձնած են: Եղիպտոսի ազգայիններն ալ նոյն նպատակաւ 40 անգլիական ոսկի հաւաքած ու զրկած են: մասնաւորապէս Եզեքսանգրիոյ ազգայինները 30 ոսկի, Կերատնէն 183 ֆր. և Ատանայէ Պէրպէրեանի նախկին սաները 8 ոսկի զրկած են:

— Եղեօիոյ Առաջնորդարանէն կողմէ Պատրիարքարան զրկուած տեղեկագրի մը մէջ կը հաղորդուէր թէ Ասորիք սեփականութեան խնդիր կը յարուցանեն Ս. Սարգիս վանքին մէջ գտնուող Եփրեմ Խուրիի ուխտատեղւոյն նկատմամբ: Ս. Պատրիարքը երկեցաւ կարեւորը հաղորդած էր գաւառական նախարարութեան, ուրիշ ի վերջոյ զեկուցուած էր Ասորեոյ թէ անտեղի է իրենց պահանջումը: Վերջեւ իմացուած է որ նոյն պահանջումը գարձաւոր կրկնուած ըլլալով, խնդրին հանդամանքը ուսումնական լինելու համար՝ այդ վէճին մասին բացատրութիւն ուղարկած է այս անգամ Եղեօիոյ կառավարութեան: Անգործէն հասած պաշտօն սթիփէրը՝ իր մեկնելէն առաջ Եղեօիոյ նախորդ կառավարի: Էմին պէյի կողմէ Բաւրէի ժողովին նկատառմանը յանձնուած ըլլալով, ուշադրութեան պիտի առնուին ընդ նախագահութեամբ նորեկ Փոխ. կառավարիչ Շէլալ պէյի, որուն կողմէ եղած յանձնարարութեան համեմատ՝ Եղեօիոյ Առաջնորդարանն՝ ինչպէս նաև Ասորիք՝ այդ սեփականութեան խնդրին մասին գրաւորապէս պիտի ներկայացնեն իրենց հայեցակէտը: Այս խնդրին մէջ մեր իրաւունքը ի

ձեռն կեցած հին վճարներով ու նոյն խի կայս. հրովարտակով արգար ու անցեղի ըլլալով, բարենամ կառավարութիւնը կանխաւ իրազեկ ընելու համար իրաց այս վիճակին: Եղեօիոյ Առաջնորդը տեսակցութիւններ ունեցեր է կառավարական գլխաւոր պաշտօնից հետ: որոնք նոյն վաւերացողութիւնն այնչափ բացորոշ կը տեսնեն Հայոց իրաւունքը, որ կը զարմանան թէ այլեւ ինչ հիման վրայ Ասորիք խնդիր կը յարուցանեն: Յայս կայ որ մօտեւր Բաւրէի ժողովին կողմէ Դատական և Կրօնական գործաց նախարարութեան ուղղուելը Տեղեկագիրն ալ՝ կարգին պիտի հաստատէ Եփրեմ Խուրիի ուխտատեղւոյ մասին Հայոց սեփականութեան վճարական հանգամանքը:

— Տիգրիսէն թղթակց մը զրած է մեղի (Սուրհանդակ լրագրոյն) թէ այս միջոցին հասարակաց կարծիքը բաւական կըրպի այն խնդրով թէ շտաբադաւանի մը համար Հայ. եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանդիստ կրնայ կատարուիլ: Ռուսահայոց մէջ այս կարգի խնդիրներ քիչ անգամ հետաքրքրութիւն կը շարժեն և ինկիլիզիստ կոչուած դատակարար որ գրեթէ անշուշտ այս ամէնը, մօտաւորով անշուշտ որ Ռուսահայերը ամենէն աւելի իրենց կրօնական գոյթեամբ կը ծանչցուն իրենց ընտանիք երկրին մէջ: Կերեւայ թէ Ռուսահայերու եկեղեցական գործերու մէջ ցոյց տուած անտարբերութիւնը առիթ եղեր է որ եկեղեցական գաղափարը աւելի ազգեցիկ դառնայ և իր բոլոր կարողութիւնները ընդհանուր համակերպութեան առաւելայ ըլլան: Այս անգամ յազուած խնդրը մէջաւել հանելու առիթ եղած է Տիգրիսէն առաջն. փոխանորդ Գարեգին Վ. որ մերժեր է այդ կարգի հոգեհանդիստ մը կատարելու և ասոր վրայ գիտում ըլլալով Եջմիածին Գարեգին վարդապետի կարծիքը հաստատող պատուական ստացուել է: Հիմա երկու տեսակ կարծիք կայ՝ մէկ մասը կրնէ թէ Հայ. եկեղեցին ազատ է իր գաւառութեան մէջ և թէ քրիստոնեայ անուան սակաւ մէնքն ալ իբրեւ եղբայր կը ծանչնայ: ուստի անպատեհութիւն մը չկայ օտարադաւանի մը համար հոգեհանդիստ կատարելու: խի միւս մասը կրնէ թէ եկեղեցին իր օրհնութիւնը և ազօթքը կը նուիրէ միայն անոնց, որոնք ուղղակի իրեն ծառայութիւն մը մատուցած են: Թող բանասիրութիւնը և գրականութիւնը իրենց միջոցներով վարձատրեն իրենց աշխատաւորները, սակայն ինչ պէտք կայ եկեղեցին բերելու խառնելութեան մէջ: և է կաշիանդում չուել: քայց այս պիտի պարտաւորու մէջ քիչ մըն ալ բանակաւորութեան կողմէ ընելու է: Սակայն հակառու-

թիւնը անկէ կը ծագի որո՛ւ երկու կողմերն ալ իրենց փառանքը մէջ կը բերեն: այս Հայրապետէն կամ առաջնորդէն արածնուած: Բուն շփոթութիւնը այս կէտէն ծագում կ'առնէ ոչնչապէս: և այս ալ որոշ և ճշգրտած օրէնքի մը սրահաւորութենէն յառաջ կուգայ: Նիւթն այս անգամ Հայրապետական կարգադրութիւն մը արգելից ժողովրդեան մէկ մասին պահանջը: շատ անհաւանական չէ որ վաղը, տարբեր բացատրութեամբ, ուրիշ որոշում մը ձեռք բերուի: և ցարդի այս տեսակ հակասութիւններ մէջանող կը մտնի կարելի չպիտի ըլլայ բացատրել ժողովրդեան թէ՛ եկեղեցւոյ զաւանթութեան ազատութիւնը իրենց ըմբռնածէն տարբեր բան մըն է: և շփոթաբեր որ և է մէկուն մեկնելու իր ուղած կամ հասկնալ կեցւոյ: Մեր թղթակիցը կը գրէ թէ 12-13 տարի առաջ հոգեհանգստի մը առթիւ հանգուցելոյ մը լուսանկարը եկեղեցւոյ մէջ դնել յանդիմանող բանաստեղծ մը երկու տարի փրկանալը զատապարտուեցաւ: մինչդեռ հիմայ նոյն ընթացքը ունեցող ուրիշ քահանայ մը ազատ կը մնայ: Ահա տակաւ այս կարգի խնդիրներ են որ բաւական կենսականութիւններ յառաջ կը բերեն: Աւստի յարմար կըլլայ որ միանգամ ընդ միշտ կանոնի տակ առնուի նմանօրինակ պատգանբերու մէջ ձեռք առնուելիք ուղղութիւնը: ապագայ շփոթութիւններու և գծաւարութիւններու տեղի չտալու համար:

+ Սեփական Փաշա:— Բժիշկներու և բարեկամներու տխուր գուշակութիւնը արդարացաւ և 17 նոյեմբեր շաբաթ առաւօտ իր մահկանացուն կնքեց Սեփական փաշա Ասլանեան: ազգային կեանքի մէջ ամենէն աւելի ծանօթ դէմք մը: որ հակառակ իր կեանքի մէջ ենթարկուած դառնութիւններուն: մինչև իր վերջին օրերը պահած էր ժպտող դէմք մը և անուշ խօսակցութիւն մը:

Յարութիւն փաշայի մահուընէն 40 օր յետոյ Սեփական փաշայի մահը զգալի կորուստ մըն է: մանաւոր որ այդ տեսակ դէմքեր հազուապէս կը դառնան ազգին մէջ:

Սեփական փաշա Ասլանեան ընտանեկան խնեւոր ծագում մը ունի: 1822 դեկտ. 25 ին ծնած էր Բերայ Իր հայրը Նոյիկ Ասլան աղա ձեփարար էր և մայրը Սեփարացի Հնիփսիմէ:

Սեփական երբ 11 տարեկան եղաւ իր ծնողքը Բերայի Աղգ. վարժարանը գրին զմբը: ճանիկ ամիրայի օգնութեամբ: Բերայի Գրնափուլա եւ Արդ. տէրա թաղերուն մէջ հաստատուած էին մէյ մէկ աղջկանց վարժարան եւ մէյ մէկ վարժարան մանչերու համար Ս. Էջմիածին և Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տեսչով:

Սեփական Ասլանեան 3 տարի մնաց Ս. Էջմիածին վարժարանին մէջ եւ ուշիմութեան այնքան

փայլուն փորձեր տուաւ որ երբ 1838 ին ճեմարանը բացուեցաւ իր հօրը խնդրանաց փայլ. Յովհաննէս ամիրա Սէրփերեան իր պաշտպանութեան տակ առաւ զինքը: Այդ շրջանին մէջ իրեն ընկերներէն միայն Սարապետ էֆ. Իսթիճեան կը մնայ հիմա:

1840 ին ճեմարանը փակուեցաւ եւ ժամանակ մը յետոյ 1841 ին եղաւ այն բարձրագոյն հրամանը որ կարտներ ոչ—Իսլամ տղայոց ընդունելութիւնը իր ուսանող Վալաթա Սէրայի զինուորական վարժարանին: Սեփական Ասլանեան առաջին օգտուողներէն եղաւ այս արտօնութենէն եւ 7 տարի աշակերտելէ յետոյ 1847-ին վարժարանէն եղաւ իրեն անդրանիկ ընթացաւարտ դեր—հազարապետի աստիճանաւ:

Տըթ. Սեփական Ասլանեան թէ իր ծանօթութիւնը ընդարձակելու եւ թէ Եւրոպական համայնարանէ մը իր հետաւորները վաւերացնելու համար երկու ընկերներով զրկուեցաւ Վիեննա: ուրկէ դարձաւ մէկ տարի յետոյ: հարկ եղած վկայականներով որոնց մէջ յիշուած էր թէ նոյն բժիշկները յատուկ քննիչ մարմնոյ առջեւ ցոյց տուած են իրենց հմտութիւնը եւ ասացած փորձառութիւնը: Վիեննայէ դարձին Տըթ. Ս. Ասլանեան զինուորական հիւանդանոցներու մէջ բժշկութեան կոչուեցաւ ու նոյն տառն հազարապետ և քիչ տառն վերջը գնդապետ եղաւ եւ ուսուցիչ անուանուեցաւ: Վայս. բժշկական վարժարանին: պաշտօն մը զոր վարից 20 տարիէ աւելի:

Սեփական փաշայի այս ուսուցչական շրջանը իր պետական ծառայութեան մէջ ամենէն կարեւոր տեղը կը գրաւէ:

Հանգուցեալը 1870 ին և 1877 ին երկրորդ անգամ ալ Եւրոպա գնաց կայսերական բանակին համար բժիշկներ և վիրաբոյժներ բերելու: 1875 ին Բուժէիկի կայսերական զօրքերուն առողջապահական քըննիչ կարգուեցաւ և 1878 ին Բ. զօրքարանակի զինուորական հիւանդանոցներուն: 1863-ին ալ Մէարիֆի ժողովին անդամ եղաւ:

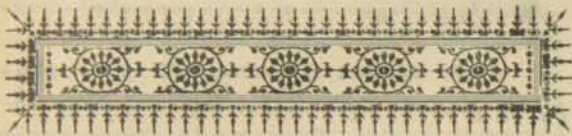
Վերջապէս 1870 ին Սպարապետութեան դրան Առողջապահական ժողովոյ անգամ կարգուելով: 10 տարիի չափ արդիւնաւոր և յիշատակելի պաշտօնավարութիւն մը ունեցաւ: նոյն միջոցին բարձրանալով միլիթարիութեան աստիճանին:

Ա. թ. տարի տեւող բացակայութենէ մը յետոյ 1887 ին վերադարձաւ Բարիզէն եւ փոխադրուեցաւ Սկիւտար և ադա Բերայ: ուր բժշկութիւն կ'ընէր: 1895 ին յատկացաւ 3000 դէ. ի հանգստեան թոշակը և այս իրեն համար մեծ օգնութիւն մը եղաւ: որովհետեւ գիրութիւն չուներ այլ ևս բժշկութեան համար առջին անգին վաղելու:

Սեփական բաշա կէս դարէ աւելի ազգային գործունէութիւն ունեցած է: Վերջին անգամ 1895 ին երբ Գաղ. ժողովը կազմուեցաւ Սեփական

փաշա ալ անդամակցութեան հրաւիրուեցաւ: Ժողովներու և յանձնաժողովներու մէջ իր ուսումնասիրութիւնները, վարչական տեսակէտով զանազան քննութիւնները և խօսելու կարողութիւնը դնահատուած էին մեծապէս եւ իր համոզելու ձեւերը ամենէն աւելի հասկցուած էին:

Իր առաջին կնոջմէն ունեցաւ երեք մանչ զաւակ որոնցմէ երէցը Անտոն լսօնէի և Բարիդի մէջ և միւսը գեղազօրծ նոյն քաղաքին մէջ: Նրուանդ առաջին զաւակ մըն ալ ունեցած է որ գեղատի հասակի մէջ մեռած է:



ՀՐԱՌԵՑՑ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ *

(ՖԱՐՐԱՐԻ)

Այս հիւրասէր ափերը յաճախակի հարցնում են օտարերկրացուց. «Ի՞նչ համարում ունիք մեր երկրի և հաստատութիւնների մասին»: Ննթաղութումս որ հարցնողներն ուղում են ճշմարտութիւնն իմանալ, կամ ճիշդ այն տպաւորութիւնը, որ եկողի վերայ գործում է ձեր՝ ոչ նուազ նաեւ մեր՝ հայրենիքը:

Ձեր երկրում ես ընդունուեցայ որպէս բարեկամ, թէպէտ ոչ մի քանով տակաւին չեմ արժանացել ձեր այդչափ բարեւորութեան: Ամէնքը, սկսած կաթոլիկ արքեպիսկոպոսից մինչև

* Մեր խնդ մամուլի մէջ սովորութիւն է դառնել կրօն, եկեղեցի, դաւանութիւն, վարդապետութիւն, աստուածաբանութիւն, ուղիղութիւն ու սխալ, «ղեկութիւնն ու կամի շարժումը, միամտութիւնն ու խորամանկ սխալներ — ի մի խառնել և այդ ամէնը հաւասարադիմ մարկային բշտաւորութիւն հռչակել, որովհետեւ հրապարակաբանութեամբ՝ «ղեկութեան ժամանակ՝ պատմութեան դասագրքի մի երեսում կարգացել են, րի եղել է ժամանակ, երբ որ հաւաստակցութիւնը հաշտեց կ'մարդկային հանձարը: Այսպիսի ծանօթութեամբ նոյն մի քոյիով կարգում են և այն կարծիքը, րի ուրեմն իրանց քանակած «աստուածաբանութիւնը. նոր մեթոդի կարող պարտնակել: — Ահա Ժառարի մի ձառք, անա քաղաքաւար «աստուածաբանութիւնը, որ պատմութեան միւս երեսէ կ'քսց անում և այնքան նոր նոր մեթոդ է հաղորդում, որ նոյն իսկ մեծագոյն քանաստեղծ-փիլիսոփայ Գեորգիյն կը գոհացնէր, այն Գեորգիյն, որ մի անգամ ընդ միշտ սահման է դնել հիւրական նորամտութեան և հոգիւնը նորոգութեան մէջ:

Ծան. Ս. Ս.

Շկէր աղանդաւորների երկնքերը, ամէնքն ինձ հանդիպեցին բարեսիրութեամբ և յարգանքով. ես խօսել եմ ձեր դպրոցներում, համալսարաններում, քարոզել եմ եկեղեցիներում. ապա ուրեմն թոյլ տուեցէք, որ որպէս բարեկամ մտաւ ընկեր պատասխանեմ այդ մշտանորոգ հարցին:

Հատ անդամ այսպիսի խորհրդածութիւններում խառնվում է սնամիտութեան և որդեմրտութեան ոգի: Ձեր մեծանուն ներկայացուցիչն Անդրիայում, միտաբեր Լովէլը, երբեմն խօսում է խիստ լեզուով Անդրիայի և անգլիացիների դէմ: Նա մի տեսակ է հրատարակել Անգլիայի մասին այս վերնագրով. «Օտարականի ներողամիտ կարծիքը: Բայց ես իմ խոնարհ դրութեամբ և համեստ պահանջներով չեմ կարող սնամիտ կամ յանգուգն լինել: Հրապարակախօսներից ոմանք ձեզ վերաւորել են շողորթութեամբ, ոմանք խոցոտել են ծաղրով և անարգար դատապարտութիւններով: Յոյս ունիմ, որ ես կը կարողանամ զերծ մնալ մէկից և միւսից — քննադատութեան այդ Սիլիկայից և Քարիւղէից:

Խոստովանում եմ, ինձ շատ զարմացրել է այս ազգի՝ ոչինչ արդելք չձանաչող՝ ամենայաղթեւանդը, որ աննկուն ձգտում է շեշտակի մի անգամ ընդ միշտ ծրագրած շաւղով: Իմ սիրաբար շարժուել է Ամերիկայի առատաշնորհ և մեծանուն հիւրասիրութիւնից: Ես բախտաւոր կը լինիմ, եթէ իմ համեստ խօսքերը փոքր ինչ օգուտ բերեն. երանի թէ աւելի ևս զօրանայ այն բարեկամութիւնը, որով կապուած են երկու ազգեր և երկու եկեղեցիներ, որ իրանց խորութեանը չնայ ելով, մի և նոյն նպատակի հետամուտ են:

Ձեր պատմութեան մէջ, որ այնպէս կարճ, բայց այնպէս փառաւոր է եղել, յայտնի երևում է Աերին Նախախնամութեան մատը: Յայտնի է, թէ ինչպէս երբեմն պատմութեան փոքրագոյն հանդամանքներով՝ ստեղծուել է ազգերի տեսական կեանքը: Թռչնի թռչելի շարժմամբ արդէն ներգործուել է համայն մարդկան պատմութիւնը: Յիշեցէք թութակի երամի անհուն նշանակութիւնը, որով փոխուել է Արուսեանի ուղղութիւնը, այդ պատճառով նա դատաւ Հիւսիսային՝ և ոչ թէ Հարաւային Ամերիկան, Թողնեց այսպիսի տարօրինակութիւնները: Մինք ունինք աւելի ծանրակշիւ վիպութիւն, Վաշինգտոնի վիպութիւնը. «Երբ որ ես տեսնում եմ, առում է նա Նախախնամութեան միջամտութիւնը մեր յեղափոխութեան ընթացքի մէջ ... անկասկած իմանում եմ աստուածային ողորմութիւնը ... Ամերիկացիք աւելի, քան ուրիշ որ և է ազգ, պէտք է խոստովանեն և երկրպագեն այն անբերելի Բազուկը, որով անօրինվում է մարդկային